

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Paasfeest met ongezuurde broden

■ Vreemde roem

Kent u de vreugde van het bezit van iets zeldzaams en kostbaars? Een echte Rembrandt of Vermeer, de eerste postzegel van Mauritius of iets anders waar u heel erg trots op bent? Stel u dan voor dat een kenner in één keer al uw vreugde vergalt door te zeggen: dat schilderij, die zegel is vals...

Zó schreef Paulus aan een gemeente: uw roem deugt niet, is niet van goed allooï, geen 24 karaats (1 Cor. 5 : 6-8). Denk nu niet dat ze daar in Corinthe zelfvolldaan met de duim in het vest liepen dik te doen over zichzelf. Weliswaar prezen ze zichzelf. Maar ze prezen zich op het punt van hun christen-zijn. Ze gaven er over op, dat ze zich het evangelie zo vergaand eigen hadden gemaakt. Ze hadden, als echte Grieken, de consequenties ervan doorgedacht en waren tot scherp belijnde conclusies gekomen. 't Mag zijn dat die conclusies, althans voor een gewoon mens, een tikkeltje apocrief waren. Maar dat illustreerde alleen maar hun durf, hun moed om tot het einde toe hun christen-zijn „waar te maken“ zonder bang te zijn. Hoor maar wat Paulus zegt: „inderdaad, men spreekt van hoererij onder u, en zulk een hoererij als zelfs onder heidenen niet voorkomt dat iemand leeft met de vrouw van zijn vader (5 : 1).

■ Zuurdeeg

Nee, dat is geen kwestie van pikanterie. Ook niet een bewijs dat het in die gemeente een grote troep was. Evenmin dat in die gemeente van de vele gaven (hfdst. 14!) de opzieners er voor spek en bonen bijzaten. Evenmin betreft het een heimelijk schandaal: men spréekt er ronduit over. Sterker: men

roemt erover, is er kinderlijk trots op („opgeblazen“), in plaats van zich te bedroeven! Zelfs een heiden — Paulus is haast grof — haalt zijn neus op voor wat de gemeente als echt-christelijk roemt. Niet voor niets kan Paulus zeggen dat er op het fundament, door hem gelegd, soms gebouwd wordt met hooi en stro (3 : 10-15). Goed bedoeld. Maar waardeloos.

In die vreemde situatie laat Paulus het woord „zuurdeeg“ vallen. U weet: een stukje deeg van gisteren bewaard voor het deeg van vandaag. Een stukje maar: een weinig. Maar voldoende om het hele deeg van vandaag te verzuren. Een stukje van het oude, heidense leven opgenomen in het nieuwe, christelijke leven. Een stukje — maar voldoende om het hele christelijke leven te verzieken.

■ De vreemde vergissing

Wat is dat stukje zuurdeeg dan? Bijna zouden wij vragen: hoe kwamen ze zo gek? Tegen de achtergrond van het toenmalig denken van sommige Grieken is dat o.i. wel te verklaren. De gemeente had het evangelie der verlossing gehoord, maar kende er voordien ook al een. Het lichaam zou niet meer dan een gevangenis zijn, een kooi waarin de edele ziel van de mens gekerkerd was — als „straf op de zonde“.

Daarom is het goed een soevereine minachting te koesteren voor het lichamelijke leven. Waar het op aankomt, is dat je ervan verlost wordt — daarvoor is dan Christus gekomen.

Het lichaam gaat t.z.t. naar het laatste destructiebedrijf. Wat je ermee doet is totaal onverschillig. Als de ziel maar uit zijn kooi bevrijd wordt en weer vrij kan opwieken, verlost van het logge, lompe, onhanteerbare lichaam. Voor die verlossing, menen ze, is Christus gekomen! En in Hem geloven ze van harte (1 : 2). Zij het niet in de (lichamelijke) opstanding der doden (15 : 12 v.v.) — terug naar de gevangenis? Dat zou al te zot zijn...

Ziedaar het stukje zuurdeeg dat in het evangelie van Christus is binnengedrongen: een klein stukje van de oude heidense denkwereld. Ze zijn Christus gevolgd maar hebben, als Rachel, een paar „terafim“ meegesmokkeld.

■ De taal van het zuurdeeg

Paulus is mild. Maar hij weet ook hoe gevaarlijk dit is. En dat weet hij met één slag duidelijk te maken: weet gij niet dat een *weinig* zuurdeeg het *hele* deeg zuur maakt? Nee, hij heeft het niet over „één rotte appel in de mand“, één persoon (hoewel hij wel een appeltje met hem te schillen heeft (5 : 3-5). Maar zijn verwijt raakt de hele gemeente: uw roem deugt niet. Hun hele christelijke bestaan is er mee gemoeid als ze, hoe weinig ook, meesmokkelen: dat kleine stukje verzurend, bedervend om zich heen: je christen-zijn gaat er mee aan!

En nu maakt Paulus een gedachtensprong: *gij* immers zijt *ongezuurd*! Daarbij denkt hij aan het Pascha. Israël (de gewoonte bestaat nog steeds!) moest het oude zuurdeeg wegdoen, het moest zoeken in alle gaten en hoeken: er mocht geen kruimel van overblijven. Ze begonnen immers een nieuw leven: ze zouden het slavenbrood van Egypte niet meer eten. Geen kruimel ging er van mee. Egypte — met zijn *dood* en verderf zaaiende farao — was een afgedane zaak. Definitief verleden. Als „ongezuurd“ volk ging zij een nieuw bestaan tegemoet: een *leven* met God. Als vazal van Jahweh, voorzien van „wetten ten leven“ op pad naar een land van melk en honing!

■ Het nieuwe Paasfeest

Geen wonder dat Paulus als vanzelf kan vervolgen: ook ons Paaslam is geslacht! Pascha markeerde de grens van twee werelden, van het oude en het nieuwe leven. Dat feit moest Israël zijn geschiedenis lang levend houden: wij waren slaven in Egypte, maar de HERE heeft ons met een sterke hand daar uit geleid (Deut. 6 : 20 v.v.). En: het is een paasoffer voor de HERE, die in Egypte aan de huizen der Israëlieten voorbijging, toen Hij de Egyptenaren sloeg, maar onze huizen spaarde (Ex. 12 : 25 v.v.). Jahweh's tussenkomst betekent voor Israël *leven*, in alle mogelijke variaties. Uit de dood van Egypte stapten zij het leven-met-God binnen. En dat houdt Paulus ook aan de gemeente van Corinthe voor. Ook ons Paaslam is geslacht! Ook voor

ons geldt, dat met Jezus Christus, het oude (heidense) leven heeft afgedaan en dat je kunt zeggen: nu vangt het *nieuwe* leven aan. Het „oude“, met al zijn gebruiken, tradities, beschouwingen, vertegenwoordigt de dood. Het *nieuwe* is een en al leven! Geen minachting van bijv. het lichamenlijk bestaan (daarover 1 Cor. 16, 17; 5:1-6:20). Maar zelfs de verlossing van het lichaam bij de opstanding der doden (1 Cor. 15).

■ Feest van de puurheid

De conclusie ligt voor de hand: feestvieren! Niet met oud zuurdeeg, d.w.z. met zuurdeeg van slechtheid en boosheid: het oude bestaan. Maar feestvieren met het ongezuurde brood van puurheid en waarheid. Op die manier is het christelijk paasfeest inderdaad een keerpunt, ook een keerpunt 1976. Puurheid, reinheid zegt immers: onvermengd, 24 karaats, op alle punten overeenkomstig Gods wetten-ten-leven. Niet deze wereld ontlopen, maar in deze wereld een puur leven leiden. Met een zuiver hart: kristallhelder, doorzichtig, als iemand die niets te verbergen heeft. Voor wie het oude leven totaal heeft afgedaan. Een „heid“ moet er de echtheid, de oprechtheid, de waarheid van kunnen herkennen en erkennen. Anders begrijpt hij er ook niets van en herkent hij ook niet het „gij geheel anders“. Christenen kunnen en mogen geen *onduidelijke* christenen zijn. Want nog eens: Pasen markeert de grens tussen twee werelden. De grens tussen oud en nieuw. De grens tussen dood en leven!

IN DIT NUMMER

- Pagina 121
Ds E. R. Postma, Paasfeest met ongezuurde broden
- Pagina 122
Ds E. R. Postma, Doorzicht
- Pagina 123
Ds J. Meester, Onze eigenheid
- Pagina 124-125
D. W. L. Milo, Goede reis en behouden vaart
- Prof. C. Veenhof, Om eigen zaak en eigen macht
- Pagina 126
C. Huijzinga, Op zoek naar de eenheid van alle christgelovigen
- Pagina 127
Ingezonden

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

DOORZICHT

■ Conservatief

Wat voor de een een scheldwoord is, is voor de ander een eretitel. Neem bijvoorbeeld dat gedeukte en gehavende begrip „conservatief”. De oude glans van het woord licht nog even op in „conserveren” (hoewel het conserverenblikje zijn beste tijd ook al gehad heeft), maar de glans verbleekt ten enenmale in „progressieve” kringen. Progressief staat (zegt men) borg voor vooruitgang. Conservatief schijnt te staan voor stilstand die in wezen achteruitgang is. Je kunt de begrippen toepassen op een politicus. Of op een blad: „Opbouw” bijvoorbeeld. En nog een stap verder: wat conservatief is, is „rechts”. Zodat voor progressief „links” overblijft. Dat is toch simpel, nietwaar?

Nu ben ik averechts genoeg om voor conservatief te willen doorgaan. Mits dat betekent: vasthoudend aan de inhoud van het evangelie, aan Gods hele openbaring. En mits het niet betekent: mezelf vastpinnen op de traditie, op het „zoals het altijd geweest is”. Daarom leen ik graag wat regels van een christelijke-gereformeerde collega. Hij schrijft behartenswaardige dingen over de taalbarrière der kerk. Maar ook over ontwikkelingen in de kerk. Als voorbeeld noemt hij veranderingen in de liturgie, zoals het aantal avondmaalsvieringen per jaar. Met daarbij de notitie: „Evenwel schijnen sommigen de geschiedenis normatief te achten. De een dan de oude kerk en de ander de achttiende eeuw”. Precies! Wie zich beroept op „de traditie” loopt het gevaar in de dictatuur van de *willekeur* te vervallen.

■ Traditie

Jaren geleden nodigde een groep protestantse studenten een rooms-katholieke priester uit. Ze vroegen hem een toespraak te houden op hervormingsdag. Na zijn rede verweeten ze hem dat de r.k. kerk de traditie stelde naast de Schrift. Zijn weerwoord was een vraag: of de protestanten soms geen traditie(s) kenden? Goed geparreerd. Mag ik nu namens die studenten u van antwoord dienen? Rome stelt de traditie op dezelfde hoogte als de Schrift. Maar de protestant weet dat alle traditie genormeerd wordt door, ondergeschikt is aan Gods openbaring. Neem nu eens het probleem van „de vrouw in het ambt”. Wie in het vorige nummer „Kerknieuws” gelezen heeft, weet dat deze zaak

Kerkelijk Leven

ook in Eindhoven in bespreking is. Als we zonder meer de traditie hier als norm stelden, was er geen probleem. „De vrouw moet stille zijn” is een gevleugeld woord in een mij bekende familie (als variant op 1 Cor. 14:34). Een vrouw mag nog zo actief zijn in de gemeente, maar als ze zich zou laten stemmen, is het met de goede stemming onder ons gedaan. De traditie op dit punt is eensluidend. Nog erger schijnt het als gemeentelieden namen van zusters aandragen voor de talstelling. Zie je daar niet de kwade gevolgen van emancipatie, feministen, het jaar van de vrouw en dollé-mina's? Moet de kerk nu aan de leiband van de wereld aan lopen? En krijgen we binnenkort naast Ien v. d. Heuvel een Mien v. d. Berg?

■ Dat zij verre

Het probleem schijnt simpel genoeg. En juist nu, verzekert men ons, is het geen tijd om alles over hoop te halen. Toch wil ik daarvoor niet opzij gaan. Waarom niet? Omdat uitgerekend de bijbel zelf geen boek-van-stilstand is. Het is waar, zoals collega De Jong schrijft, dat de bijbel geen geschiedenis-boek is, maar wel een geschiedenis-aspect heeft. Dát aanzicht van de bijbel zie ik als ik Gen. 1 naast Op. 22 leg. De geschiedenis begint met een hof, een tuin, en loopt uit op een georganiseerde stads-staat, het nieuwe Jeruzalem. Op die lange lijn zien we hoe God bezig is zichzelf vele malen en op velerlei manier bekend te maken (Hebr. 1:1; H. Cat. v. en a. 19). Het is ook duidelijk dat Christus' gemeente zich op het laatste „lijnstuk” bevindt. Wij leven in „het laatste der dagen”. Dat betekent: na deze periode komt er voor deze wereld geen nieuwe periode meer. Het laatste wat God ons op deze aarde te zeggen heeft, is gezegd. Daar valt ook onder wat Johannes ten slotte zag: het nieuwe Jeruzalem, nederdalende uit de hemel (Op. 21:2). Met dat laatste zitten we een beetje. Wij plaatsen dat nieuwe Jeruzalem buiten onze tijd. Het komt pas met „de nieuwe hemel en de nieuwe aarde”. Het is ondanks het geleidelijke („nederdalende”) niet van deze tijd. Het

Pastorale notities

Niet alle godsdienstigheden zijn Gode behagelijk

Ieder die God niet oprecht liefheeft en niet gehoorzaam in Zijn wegen wandelt — hij mag dan nog zoveel godsdienst bedrijven — diens godsdienst is ijdel en kan God niet behagen.

De Here kan zelfs last hebben van zulke godsdienstigheden. Dan zegt Hij bij voorbeeld tot zijn afkerig volk Israël: 'Ga niet voort met huichelachtige offers te brengen. Ik verdraag het niet: onrecht met feestelijke vergadering. De nieuwemaansdagen en uw feesten haat Ik met heel mijn ziel, ze zijn Mij een last. Ik ben moe ze te dragen.

Wanneer gij uw handen uitbreidt, verberg Ik mijn ogen voor u. Zelfs wanneer gij het gebed vermenigvuldigt, hoor Ik niet; uw handen zijn vol bloed'. Zulke schijnheilige godsdienstpleging veroorzaakt de Here in onze dagen zeker niet minder dan voorheen. Dan kan Hij in bepaalde omstandigheden ook tot ons zeggen: Ik haat uw onwaarachtig kerkelijk leven. Ik verdraag uw psalmzingen niet. U eet en drinkt aan de Maaltijd van de Heer uzelf een oordeel.

Er wordt in de christelijke wereld ontzaglijk veel godsdienst bedreven bij allerlei zelfbedachte kerkelijke plechtigheden en als ornament van nationale en politieke gebeurtenissen. Alsof de Here een God voor de godsdienst is. Alsof elk gebed Gode aangenaam is en door Hem verhoord wordt. Alsof dit een vasten is, dat Hij verkiest, dat een mens zich een dag wat vroom aanstelt en verder weer zijn verkeerde weg voortzet en zijn gang weer gaat.

De Here wil dat wij, die ons christen noemen, losmaken de knopen van de goddeloosheid in heel ons leven. Niet enkel maar hoorders maar daders van het Woord zullen zijn.

De bijbel laat ons weten: 'Wie zijn oor afwendt van het horen der wet, diens gebed zelfs is een gruwel' (Spreuken 28:9).

De zuivere en onbevleete godsdienst is het geloof en het in alles gehoorzaam leven naar de wil van God. Niet de Here willen tegenkomen met onze godsdienstigheden om Hem gunstig te stemmen. Niet als Farizeeërs leven uit de godsdienstigheid, maar leven in het Verbond: God liefhebben boven alles en de naaste als onszelf. Daarom: Dient de Here met blijdschap, in waarheid en oprechtheid van hart!

B. Telder, Bilthoven

blijft toekomstmuziek. Het is in feite „verre van ons”.

■ Heden en toekomst

Toch is dat merkwaardig. U kunt dat zelf constateren. Ieder hoort immers, al was het alleen maar via de Heid. Catechismus, regelmatig preken over de bede „uw Koninkrijk kome”. Eén ding is u dan vast en zeker opgevallen. Elke keer opnieuw komt het probleem aan de orde van de tweeledigheid der bijbelse gegevens. Enerzijds heet het verschillende keren in de evangeliën: het Koninkrijk is er al, is al gekomen, is (midden) onder u. Maar aan de andere kant leert Christus ons te bidden om de komst van het Koninkrijk. Die komst is blijkbaar een zaak van de toekomst. Het andere is „tegenwoordige tijd”. In het evangelie naar Marcus lezen we vrijwel aan het begin al Jezus' woord: de tijd is vervuld en het Koninkrijk Gods is nabij gekomen. Misschien moet dat „nabij” wel plaatselijk opgevat worden. In de zin van: in jullie onmiddellijke nabijheid, vlak bij jullie.

Maar wat in elk geval in het oog blijft vallen, is die merkwaardige tweeledigheid van het „hier en nu al” en van het „hier en nu nog niet”. Voor het Koninkrijk (koningschap) van God begint zich

aan te nemen, begint gestalte te krijgen, begint zich te verwezenlijken, maar het is (een kleine 2000 jaar geleden!) nog maar een begin. En dat geldt zowel de ruimtelijke uitbreiding (toen nog alleen Israël) als het beslag op het leven van Gods kinderen.

■ Het nieuwe Jeruzalem — nu

Als we er nu eens van uitgaan, dat in de loop der eeuwen, in dit „laatste der dagen”, er een steeds verdergaande verdieping is in inzicht en verwerkelijking van het Godsrijk, dan biedt dat een rijk perspectief voor al die problemen die, ook in dit blad, met de regelmaat van de klok aan de orde komen.

Op college hoorde ik prof. Veenhof steeds waarschuwen voor de preken in de trant van: als eenmaal... dan... dan... dan... Zulke preken zijn immers nauwelijks voor het heden-daagse kerkvolk bestemd. Je zwijmelt wel van de toekomst, maar vandaag kun je er niets mee beginnen.

Zie ik het goed, dan liggen onze problemen rond „het nieuwe Jeruzalem, nederdalende uit de hemel” in hetzelfde vlak als die van het „gekomen” en „komende” Koninkrijk Gods. Dat wil dan ook zeggen dat wij het antwoord — metterdaad op de vele actuele pro-

blemen niet gemakshalve moeten verschuiven naar een verre en vage toekomst.

Niet het verleden van „de traditie” noch de toekomst van „het hiernamaals” zijn onze beroepsinstanties. Een antwoord wordt gevraagd van Gods gemeente, die nu leeft, en die al 1976 jaar van „het laatste der dagen” achter zich heeft. Hoeveel heeft die gemeente al leren verstaan? In hoeverre is zij bezig „het nieuwe Jeruzalem” actuele gestalte te geven, uit de verf te doen komen? Ongeacht het feit dat de wereld allerlei problemen op tafel deponiert, zal de kerk zelf, met het evangelie op tafel, zich een mening moeten vormen. Over de plaats van de vrouw, maatschappelijke problemen in veelvoud, al die onderwerpen die ook in „Opbouw” aan de orde worden gesteld. Kortom: in hoeverre weet Christus' gemeente zich nu een *mondige* gemeente?

J. MEESTER — AMSTERDAM

Onze eigenheid

1. Met dit opschrift doelen we op de identiteit of eigenheid van onze buitenverbandse gereformeerde kerken.

Aanleiding tot het publiceren van de volgende overwegingen waren uitlatingen in de pers. In de eerste plaats wat Jan Bouma, beroepen predikant, in „Opbouw” van 29-2-'76 schreef over dit onderwerp: Hij schreef zinnen als de volgende: „Ons bestaansrecht staat of valt niet met '67 (de ontwikkelingen rondom de Open Brief)”, en „De eigen identiteit is daarom belangrijk omdat alleen dan een goede houding ten opzichte van anderen bepaald kan worden.” Ook deze zin: „Wij mogen echt wel zoeken naar eigenheid. Onze meningen profiel geven. We behoeven echt onze mening niet bij voorbaat af te stemmen op opvattingen die leven in de kerken waarmee we zouden willen optrekken.”

Ook wat Ds O. Mooiweer heeft geschreven in het Kerkblad van Enschede-N. van 20-12-'75, hetgeen onder mijn ogen kwam door middel van het Kerkblad van de Geref. Kerken in N. en O. Nederland van 19-3-'76, behoorde voor mij tot de aanleiding. Hij schreef o.a. dat wij met elkaar zullen moeten samenstemmen dat de belijdenis gehandhaafd moet worden met judiciële tucht (een uitspraak en oordeel (en ook met justitionele tucht (vonnissen en schorsing enz.) in geval het centrale en fundamentele schrift-waarheden betreft. Maar over de vraag of daartoe voldoende grond aanwezig is... zou broederlijk gediscussieerd moeten kunnen worden. Kortom — zo besluit hij — „wanneer men in de kerk om wil

gaan zoals de Heer en de apostelen ons dat hebben aangegeven — dan zal samenleven mogelijk zijn. En anders... dan helpt men de mogelijkheid om zeep.”

Ten laatste was ook aanleiding tot het volgende, de discussie, die enkele weken geleden tussen Ir. J. v. d. Graaf en Ds A. A. Spijkerboer in „Woord en Dienst” gevoerd is over de positie van de Geref. Bond in de Herv. Kerk en dat wat ik las van de vele reacties op deze discussie. Wat een verschil is er in de hervormde kringen over het verstaan van God en zijn Woord en over het zicht op de belijdenis en het wezenlijke van het kerk-zijn, schreef Van der Graaf, de vele reacties overziende. Uit de reacties die opgenomen waren in de Waarheidsvriend, trof mij o.a. die van een predikant (namen laat ik achterwege) die schreef „Wat is handhaven van Schrift en belijdenis? Het is zo dat ons verstaan van de Schrift altijd voor de Schrift zelf geschoven kan worden. Dit gevaar is er voor alle richtingen.” De bedoeling zal zijn van de orthodoxie tot de vrijzinnigheid toe.

Een ander schreef: „Het is de ziekte van de theologie geweest, dat zij zich aan abstracte discussies wijdde.”

Een derde schreef: Het verschil zit hem niet alleen in de verschillende fronten, maar ook in de verschillende denkmethode van de eeuwen, die van de zestiende en de twintigste. „De bonder hoort het evangelie alleen in het aristotelisch-scholastische begrippenkader, dat de reformatietijd tot zijn beschikking had, terwijl wie mentaal na Kant en Hegel leeft een geschakeerder begrippenapparaat heeft om het evangelie te vertolken.”

2. Voor een discussie over onze eigenheid lijkt mij nuttig dat wij ons allereerst bezinnen over de **grondslag** van onze gemeenten of kerken. De grondslag is het fundament waarop wij allen staan als gemeenten en als individuele christenen.

De grondslag van onze kerken is geen theoretische zaak, niet een zaak van ons denken in de zin dat wij door ons menselijk denken en bezinnen haar hebben geconstrueerd. Zij is niet een ideologie. Geen zaak van theologie in de betekenis van wetenschappelijk theologisch bezig zijn. De grondslag van het christelijk geloof.

Wat is deze grondslag?

Het fundament van Gods beloften en Zijn verbond. Het is de vaste grondslag waarover de apostel Paulus in de Brief aan de Romeinen schrijft in het bekende 5:1. Wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof, hebben vrede met God door onze Here Jezus Christus, door Wien wij ook de toegang hebben verkregen tot deze genade, waarin wij staan en roemen in de hoop op de heerlijkheid Gods. Dezelfde apostel bezigt in 1 Cor. 3 de uitdrukking **fundament** voor de genade waarin wij staan. Hij schrijft daar dat hij, de apostel, als een kundig bouwmeester het fundament gelegd heeft. Op dat fundament bouwen wij. Een ieder zie wel toe hoe hij op dat funda-

ment bouwt. Want een ander fundament, dan er ligt, namelijk Jezus Christus, kan niemand leggen.

Tussen fundament en bouw op het fundament doen we goed wel terdege te onderscheiden.

Paulus gaat ons daarin voor.

Hij zegt dat we op dit fundament kunnen bouwen met goud, zilver en kostelijk gesteente, maar ook met hout, hooi of stroo. Het zal aan het licht komen waarmee wij hebben gebouwd in de dag van het goddelijk gericht. Hoedanig ieders bouwwerk geweest is, dat zal het vuur van het goddelijk gericht wel uitmaken. Als het werk dat wij op het fundament gebouwd hebben, stand houdt, zullen we loon ontvangen, maar als iemands werk verbrandt, zal hij schade lijden, doch hij zelf zal gered worden als door vuur heen.

Wat een beslistheid ten aanzien van het fundament. Er is maar één fundament dat gelegd is en er is geen ander. Wat een relatievering met betrekking tot ons bouwen!

Het fundament dat gelegd is, is door God gelegd. Helemaal en compleet. Het verbond en de genade Gods zijn niet een resultaat van samenwerking tussen Hem en ons. Het komt van God. Hij heeft in zijn wonderlijke liefde ons liefgehad en ons opgezocht en zijn Zoon voor ons gegeven. Hierin is de liefde, niet dat wij Hem hebben liefgehad, maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon gezonden heeft als een verzoening voor onze zonden. 1 Joh. 4:10. Van die liefde Gods jegens ons getuigt heel de Schrift zowel die van het oude als die van het nieuwe testament. Het oude is vol van de Christus. Gods verbond en woorden zijn vervuld van deze liefde Gods.

Ons **bouwen** op dit fundament is mensenwerk en blijft mensenwerk, hoezeer de Geest des Heren ons moge vervullen. Daarom blijft ons werk gebrekkig in hoge mate. Tot ons bouwwerk behoort wel in de eerste plaats ons kerkewerk, ons institutioneren, ons ambtelijk bedrijf. Het komt mij voor dat deze hoogst belangrijke onderscheiding tussen het fundament dat gelegd is en ons bouwen op dat fundament één van de dingen is die we in onze kerken door en op de weg, die wij hebben moeten afleggen, geleerd hebben. Dat is niet toevallig. We zijn niet toevallig buitenverbandse kerken geworden.

Achter het conflict rondom de Open Brief in de jaren '67 en daarna, lag deze zaak van oog hebben voor de onderscheiding tussen het fundament dat gelegd is en ons bouwen op dat fundament. Misschien is deze achtergrond toen, in de hitte van de strijd, niet altijd en niet voldoende duidelijk voor het voetlicht gekomen. Dat laat ik rusten.

Het is goed ons te realiseren, dat deze grondslag van de kerk als Gods verbond en beloften, primair, niet een zaak is van onze ervaring maar van God zelf in zijn openbaarde Woord. Niet een zaak van onze subjectieve meningen, maar van het objectieve, van

buiten ons komende Woord. Het subjectivisme vergeet dit of wil dit niet. Dat legt in de velerlei vormen die het aannemt altijd primair het accent op beide gelijkelijk of zoals meestal, het accent helemaal op onze ervaring van de beloften Gods als werkelijk. Vaak stelt men in de kringen waar het subjectivisme heerst, dat de beloften Gods pas werkelijkheid (voor mij) worden wanneer ik persoonlijk ervaar dat zij echt (voor mij) zijn. Dat bijvoorbeeld de beloften die in de heilige doop worden beloofd en verzegeld pas echt beloften worden wanneer ik geloof. Op deze wijze wordt de waarheid van het evangelie en van het fundament dat gelegd is afhankelijk gesteld van mijn subjectieve en individuele geloofsbeleving.

Het subjectivisme in de christelijke religie is zeer oud. In de nieuwe tijd, laten we zeggen ná Kant en Hegel, heeft het een zeer sterke impuls gekregen door het Kantiaanse denken. Kant stelde dat de werkelijkheid zelve niet kenbaar is; dat wij uitsluitend te doen hebben in ons kennen met het beeld, de reflex van onze zintuigen. Die reflex nemen we waar. De werkelijkheid buiten ons (das Ding an sich) is niet kenbaar. Ons kennen van de werkelijkheid is volledig teruggebracht tot onze subjectieve ervaring. Dit geldt nog sterker t.a.v. de zogenoemde metafysische werkelijkheid. God is helemaal niet kenbaar en zijn Woord evenmin als 'n objectieve werkelijkheid buiten ons. „Onze zaligheid buiten ons zelf” zoeken, dat is zoals die ene inzender in „de Waarheidsvriend” reageerde, iets uit het begrippenkader van de zestiende eeuw. Religieusiteit is een zaak die volledig behoort tot het subjectieve, tot onze ervaring en bevinding. Dit betekent de wetenschappelijke instelling heerst over het Woord. De konsekwentie is dat het fundament dat gelegd is, om Paulus nog eens te citeren, helemaal verdwijnt. Het wordt vervangen door onze subjectieve menselijke religieuze ervaring en beleving.

Het objectieve werk Gods in zijn verbond en woorden en in Jezus Christus, heeft plaats gemaakt voor onze religieusiteit. Religieusiteit vindt je natuurlijk bij vele, zo niet bij alle godsdiensten. — Als religieus verschijnsel is het in de mensenwereld waarlijk niet zonder nut en belang. „Zonder geloof vaart niemand wel” — van Kuitert, spreekt in deze subjectivistische zin over geloof. Het vaste fundament Gods dat gelegd is, is vervangen door het moeras van menselijke beleving. Vroeger noemde men dat in de gereformeerde wereld: vrijzinnigheid. Vergissen we ons niet. Het is niet iets dat in de twintigste eeuw voor het eerst naar voren is gekomen.

De Groninger theologie van Hofstede de Groot waartegen Hendrik de Cock in het begin van de vorige eeuw zich verzette, had ook de na-kantiaanse achtergrond. Hofstede de Groot was ook van mening, dat de bijbelse begrippen van Hendrik de Cock behoorden

(vervolg op pag. 124)

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Goede reis en behouden vaart

Er was eens een jong echtpaar. Lief en toch fris. Ze geloofden nog aan een monogaam huwelijk, aan eerlijke liefde, aan zuivere geslachtelijkheid. Aan een Goddelijke plicht van de man, om zijn gezin met God en met ere te onderhouden. Aan de Goddelijke plicht van de vrouw, om haar man in alle goede zaken bij te staan, op haar huishouding goede acht te geven en zich te versieren met een stille en ootmoedige geest, die kostbaar is voor God. Kortom, ze namen het serieus: dat de man het hoofd van de vrouw — en de vrouw het hart van de man is.

In dit hun geloof wandelden ze en ze gewonnen hun eerste kind. De kroon op hun huwelijk, het pand van hun liefde, het geluk van hun huis. Een dankzegging waard!

Toen dan ook, op de welaangename tijd, een tweede kind zich aandien- de om hun gezinnetje te vervolmaken, was dat alleszins welkom. De verwachtingsperiode duurde haast te lang. De tijd mocht van hen wel omvliegen. Ze strekten de handen uit naar het geschenk, dat hun in de schoot scheen te worden geworpen.

Helaas. Na deze zonnige inzet moet ik u een verdrietig verhaal doen. Het tweede kindje meldde zich al te vroeg. Het werd een moeilijke bevalling, in een ziekenhuis, ver van de huiselijke haard. Voor het leven van de moeder moest worden gevreesd. En het leven van het kindeke... ach, wat heeft een onvoldragen kindje eigenlijk bij te zetten als het moeilijk wordt? Niet veel. Inderdaad, de ouders mochten het niet hebben. De Heere had gegeven, de Heere nam terug.

—o—

Soms komen rampen en tegenspoeden in zo felle mate op je af, dat horen en zien vergaat. Een enkele maal zo erg dat zelfs je geloof, dat niet op horen en zien berust, gevaar loopt. Wanneer je je van God en

alle heiligen verlaten acht, moet je soms ver lopen om je geloof in Gods alwetende voorzienigheid te behouden.

Nu, zo gaat het jonge mensen, die een vurig begeerd geschenk van Boven aan zich zien voorbijgaan. Ze zouden willen vragen: Heere, bent u er wel? Ziet u dat nu niet? Komt u niet in actie als wij machteloos staan?

Stil maar. Wacht maar. Er is een teer Afrikaans liedekje, dat deze ramp bezonken weergeeft. Het is van J. R. L. van Bruggen en de Zeister componist H. C. van Oort maakte de muziek:

Ek ken een melodietjie,
so menslik en so rein,
dat heel mij siele saamween
saam met die liedjie klein.

Die liedjie is so simpel,
dat elkeen dit verstaan:
een kindjie is vanavend
sach na die Heer gegaan.

Ek ken een melodietjie
van onse sterfelijkheid.
Maar o, die moederliefde
moet glô an die eeuwigheid!

Ik kan u niet alles vertellen van het grote verdriet, waarin deze ouders onlangs gedompeld zijn. Al zouden we allen wel willen meetillen. Voelt u dat nu ook: dat, als één lid lijdt wij allen meelijden? Dan ga ik u wat anders verhalen.

De moeder, in het verre ziekenhuis, lag ernstig ziek. En de vader was het, die hun kindje moest gaan begraven. Vraagt u mij niet, wat er in een ouderhart omgaat op zo'n dag. Het blijve u bespaard. Gelukkig de man, zalig de vrouw, die dan de band met onze hemelse Vader bewaart.

Het uur kwam, waarop de begrafenisondernemer, die het kleintje in zijn kistje had gelegd, de vader vroeg of hij mee wenste te gaan op de laatste tocht. De vader ging mee, uiteraard. Samen gingen de mannen in een taxi naar de begraafplaats; het waardevolle kistje apart op een bank geplaatst.

Vervolg van pag. 123

Onze eigenheid

tot het begrippenkader van de zestiende eeuw. Op dit punt is er niet veel nieuws bij de nieuwste theologie.

Tegenover deze na-kantiaanse opstelling blijft de gemeente van Christus belijden, dat zij de HEERE kent uit zijn Woord als de God van zijn verbond en woorden, de God van de apostelen en profeten, Die zijn Zoon in deze wereld gezonden heeft tot een verzoening van onze zonden. Dit is de belijdenis der Waarheid. De apostolische belijdenis bevat deze belijdenis. De gereformeerde belijdenisgeschriften eveneens. Deze Waarheid is de onveranderlijke grondslag van de gemeente van Christus.

3. We willen nog iets toevoegen aan het bovenstaande dat ook te maken heeft met de eigenheid van onze kerk.

Deze grondslag is het **fundament van het christelijke kerk**.

Op dit fundament staan onze kerken. Geen particulier, apart, afzonderlijk fundament hebben we. Zo even schreef ik dat de gereformeerde belijdenis de belijdenis der Waarheid bevat. En dat deze Waarheid de onveranderlijke grondslag van de gemeente is. Ik schreef dit opzettelijk zo in deze bewoordingen. Ik schreef niet dat

de belijdenis de onveranderlijke grondslag der gemeente is. Wel dat de Waarheid, die we in de belijdenis belijden, dat is.

Het is een bekende zegswijs dat onze kerken dienen te staan op de grondslag van Schrift en Belijdenis.

Hoe goed ook bedoeld en hoe nuttig misschien en hoe bruikbaar in bepaalde situaties soms, is deze formulering van het fundament der kerk toch niet zonder bezwaren.

Ik noem er een paar.

1. Deze wijze van omschrijven van de grondslag der kerk, leidt gemakkelijk tot een formalistisch hanteren van een begrip „Schrift en Belijdenis”. Nogmaals met goede bedoelingen en onbewust, wordt de zegswijs gebruikt om eigen inzicht in de Schrift en eigen visie op de belijdenis, voor de Schrift en voor de belijdenis te schuiven.

Voorgevend anderer mening te toetsen aan de Schrift en de belijdenis, toetst men in werkelijkheid anderer mening aan eigen inzicht in de Schrift en de belijdenis. En dat doende wordt men „verblind” als het ware voor de werkelijke stand van zaken in een geschil. Uit de jongste tijd zijn zeer bekend de kerkelijke veroordelingen als afwijking van Schrift en Belijdenis, van inzichten die niet afwijken van de openbaring noch van de belijdenis, slechts van de inzichten en interpretaties van de

bovendrijvende groepering terzake.

En in de kerkelijke gebeurtenissen rondom 1944 en in die van 1967 '68 was dit aan de orde. In beide gevallen zijn mensen buiten de gereformeerde kerken geplaatst of gemanoeuvreed op een wijze die kennelijk in strijd is met de openbaring Gods en de kerkelijke belijdenis en de kerkenorde, die toen vigeerde.

2. We dienen wel te onderscheiden tussen de grondslag der kerk en hetgeen wij christenen op die grondslag bouwen. Onze kerkelijke bouwsels zijn nimmer te verzeelvigen met de grondslag. We dienen nog meer op onze hoede te zijn, dat we de verhouding grondslag en ons bouwwerk, niet omkeren en ons bouwsel gaan aanzien voor de grondslag. In dit laatste geval stichten we onontwarbare verwarring onder belijders van de Naam des Heren. Als we ons bouwsel gaan verwisselen met het fundament dat gelegd is Jezus Christus, maken we dramatische en onherstelbare vergissingen. Wij, buitenverbanders, zijn met deze dramatische vergissingen op een uiterst droevige manier geconfronteerd geworden. De formalistische hantering van de zegswijze: wij staan op de grondslag van Schrift en Belijdenis en wij handhaven Schrift en Belijdenis, leidt gemakkelijk tot dergelijke intens smartelijke ongelukken in de gemeente van Christus en bedroeft de heilige Geest Gods.

C. VEENHOF — KAMPEN

Om eigen zaak en eigen macht

(na 22 juni 1941)

In het artikel van de vorige week bespraken we de houding van de kommunisten in Nederland gedurende de eerste perioden van de Tweede wereldoorlog, die van sept. 1939-10 mei 1940 en die van 10 mei 1940-22 juni 1941, de dag waarop Sowjet-Rusland door Hitler in de oorlog werd gesleept. Gedurende die eerste periode keerden de kommunisten zich fel tegen beide oorlogvoerende partijen: tegen Engeland-Frankrijk en tegen Duitsland. Met name waarschuwend zij tegen het partij-kiezen vóór Engeland-Frankrijk: de geallieerden. Dat deden destijds de meeste Nederlanders. De kommunisten hieven in die dagen de leus aan: De arbeidersklasse heeft maar één bondgenoot, nl. de Sowjet-Unie van Stalin en maar één strijd te voeren nl. tegen de Nederlandse Bourgeoisie!

Toen Nederland op 10 mei in de oorlog betrokken werd predikten de kommunisten dat men geen

Op dat ogenblik kwam iemand per auto uit dezelfde stad, reed bij geval dezelfde weg, zag de taxi stilhouden, zag twee mannen in het zwart met een kistje uitstappen, zag een bedroefde jonge man hen volgen door de poort van de begraafplaats, herkende de jonge man als zijn broeder! Zette zijn wagen ook aan de kant en volgde de kleine stoet.

Toen de zakelijke plechtigheid voltooid was, het lichaampje aan de aarde was hergeven zoals de ziel tot God was teruggekeerd, herkende de eenzame jonge man de vreemdeling: zijn broeder! Hij zag dat hij niet helemaal van God en alle heiligen verlaten was geweest. Hij zag dat de Heere soms, heel zelden maar almachtig en duidelijk, een zonnestraaltje geeft op een onbegaanbaar pad. Trouwens als de Heere over de zee, de winden en alle elementen beschikken kan — waarom niet over een enkele dienaar? Zo zette Hij, gelijk Hij eenmaal Filippus op de weg van de Moorse kamerling had geplaatst, deze bescheiden broeder als een engel tegenover de bitter bedroefde.

Er zullen wel enkele woorden gewisseld zijn; maar elk woord is dan overbodig. Daarna zal de verwonderde vader wel in de taxi naar het ziekenhuis zijn teruggebracht. De ander reed door en werd vermoedelijk niet gemist. Want stellig reisde de jonge vader zijn weg met blijdschap, gesterkt in het geloof: dat onze Vader alles weet, alles ziet, bij ons is en nu reeds onze tranen wil afdrogen. Dan heeft hij ook zijn zieke vrouw kunnen troosten. De naam des Heeren zij geloofd!

—o—

Er is nóg een prachtig lied over het jonggestorven kind, dat tot de Vader werd genomen. Het vers is van Guido Gezelle en de muziek is van Catharina van Rennes. U moet het haast kennen:

Vaarwel! Dat schone woord
en droevig maar voor dezen,
die leven zonder hoop op Gods voorzienigheid.
Vaarwel! En moog' zoo blijde, blijde welkom wezen
als 't edele vaarwel, dat ik getroost u zeg, mijn kind,
als dezen zeggen, dien ik op uw voorhoofd leg:
Vaarwel! Ga!
Weze u God voor einde en hulp en reisgezel,
mijn kind, vaarwel!

hand moest uitsteken ter verdediging van eigen land en volk. En zij verkondigden dat de regering in Londen op geen enkele manier mocht worden erkend, dat herstel van vrede en vriendschap met het Duitse volk moest worden bevorderd en dat een „correcte houding” tegenover de bezettende macht moest worden aangenomen.

★ ★ ★

Zoals we ook reeds schreven veranderde de houding van de kommunisten nadat Rusland in de oorlog werd betrokken op 22 juni 1941.

Stalins hoop was toen vergaan. Zoals de sociaal-democraat Prof. J. van Gelderen reeds in sept. 1939 schreef zou Sowjet-Rusland aan het eind van het conflict tussen de Geallieerden en Duitsland zegevierend „de leidende macht in de wereld” kunnen worden. Stalin zou Europa zich rustig hebben laten afslachten als hij niet door Hitler in de oorlog was gesleept. Dr v. Maasdijs schreef in zijn boek „Andermaal schuldig”: „Een nieuwe en langdurige oorlog in het Westen van Europa zou tot een aanzienlijke verzwakking van de Centrale en West-Europese mogendheden hebben geleid en in dat geval zou Moskou in Oost-Europa de vrije hand hebben gehad.”

Maar de gang van zaken is anders geweest. Met de schending van de zoveelste belofte viel Hitler-Duitsland het Rusland van Stalin aan. En... met één slag veranderde de

houding der Nederlandse kommunisten!

Men vergelijk de volgende citaten!

In het voorjaar van 1941 werd door de kommunisten in hun illegale blad „De Waarheid” dit gepubliceerd:

„Strijdt met deze strijd niet aan de zijde van 't Engelse imperialisme en de eigen, in de oorlog geslagen bourgeoisie! Hun oorlogsoverwinning zou voor U alleen nieuwe politieke knechting en onderdrukking brengen! Maakt U los van uw Engels-gezinde Oranjeleiders. Het groot-kapitaal en Oranje vormen de natie niet. **Zij zijn uw vijanden.**”

Maar in „De Waarheid”, augustus 1941, dus ná het uitbreken van de Duits-Russische oorlog stond dit: „Voor ons Nederlanders is het Brits-Sowjet-Russisch verdrag het begin van de Victorie. Het dient immers nergens toe om de ogen te sluiten voor het feit, dat in ons bezette land slechts twee actieve krachten te voorschijn zijn gekomen: de arbeiders, die met de Sowjet-Unie sympathiseren en de meerderheid van de burgerij, die met Oranje en Engeland sympathiseert. Deze beide kunnen thans hun strijd tot één onweerstaanbare kracht verenigen en zij moeten hem verenigen, terwille van Nederland.”

Ja, dat werd door de kommunisten met alle kracht betoogd: op 22 juni 1941 was de oorlog met één slag veranderd.

In hetzelfde nummer van „De

Gaf het Afrikaanse lied de vluchtige vleugelslag van het opstijgend kinderzieltje — dit Vlaamse vers is tevens een afscheid van het lichaam aan de groeve. De componist heeft dat fijn gevoeld: na de laatste regel daalt de muziek bijna twee octaven tot haar rustpunt. Maar er is een tegenstem, die omhoog stuwt. De geest keert weer tot de Schepper — het stof wordt verzameld tot stof.

—o—

En is dat een thema voor vandaag? Is dat nu een paas-lied?

Maar natuurlijk. Het is niet minder dan de beleving van Christus' opstanding uit de doden. Het heerlijk hoofd is opgewekt, dat zijn leden tot Zich trekt. Zo zeker als Hij verzezen is uit het graf — zo zeker leven wij in de verwachting van onze opstanding.

Wie op Gods almachtige leiding rekt is wel bedroefd, maar niet moedeloos. Elk vaarwel op de begraafplaats is een schoon woord: de zegen voor een goede reis en een behouden vaart. Zoals Vondel zong:

Men klaagt wanneer de kiele strandt —
maar niet wanneer ze, rijk belaan,
uit de verbolgen oceaan
in de behouden haven landt.

Daar is een blij welkom voor allen, die uit 's levens wachtkamer worden opgeroepen tot hoger heerlijkheid. Want God is het doel van onze reis. Onze hulp is in zijn naam. Hij is bij ons, ook ondersteunt Hij ons, ook helpt Hij ons. Dat is: einde en hulp en reisgezel.

Op die koers varen we wel. Elk die Hem vreest, hoe klein hij zij of groot, wordt van die blijde wel-vaart deelgenoot. Door het dal van de dood: geen gevaar te vrezen. Als we ontwaken is Hij nog bij ons. In het huis van Vader zijn vele woningen. Jezus Christus stond op uit de doden om ons plaats te bereiden. En wij mogen in het vaderhuis blijven tot in lengte van dagen. Wij en de kinderen, die God ons heeft geschonken.

„Waarheid” leest men het volgende:

„Tot 22 juni was de oorlog een imperialistische oorlog tussen Duitsland en Engeland. Doch op 22 juni is dit met één slag veranderd. De aanval van Nazi-Duitsland op de Sowjet-Unie opende een strijd op leven en door voor de verplettering van het Duitse fascisme, overall waar het zich heeft genesteld. **Deze oorlog is een vrijheidsoorlog.**”

★ ★ ★

De kommunisten hebben zich na 22 juni met niets ontziende energie in de illegale strijd tegen de bezetters geworpen. Ze hebben getoond te behoren tot „het stalen bataljon van de beroepsrevolutionairen”, zoals Lenin zijn partij typeerde. Ze telden in hun rijen heel veel slachtoffers van de Nazi-beulen. Maar hun strijd was niet nationaal-Nederlands, niet voor het behoud van de Nederlandse natie en de Staat der Nederlanden. Neen, hun strijd was internationaal-kommunistisch, uitsluitend afgestemd op de belangen en de grootheid van de Sowjet-Unie.

Reeds tijdens de bezetting kwam dit principiële verschil, deze radicale tegenstelling, tussen de strijd van hen wie het ging om het behoud van de geestelijke vrijheid en de democratie en de strijd van de kommunisten welke ingeschakeld werd in de worsteling om tot een radikale en totale revolutie te komen onder aanvoering van Stalin, duidelijk aan de

dag en druk bediscussieerd. Het sociaal-democratische orgaan „Paraat” herinnerde in 1944 met alle nadruk aan wat de kommunisten voor 22 juni 1941 hadden geschreven. Maar reeds voor dien, in 1942, kwam van die zijde een illegale brochure uit met als titel „De oorlog en het gevaar van het Bolsjewisme”. Uitvoerig werd daarin ingegaan op de nationale en internationale politiek. Het in ons vorige artikel genoemde stuk uit „Politiek en Cultuur” werd daarin in extenso afgedrukt. En in een andere brochure: „De kaarten op tafel” werd de houding der kommunisten scherp gekritiseerd. De kommunisten verdedigden in een illegale brochure hun opvatting dat niet zij veranderd waren maar alleen de oorlog. Toen het land van welvaart, vooruitgang, socialisme, het Sowjet-Rusland van Stalin werd aangevallen door Hitler-Duitsland verloor de oorlog zijn imperialistisch karakter en werd de oorlog een vrijheidsoorlog! In dié strijd moesten de arbeiders partij kiezen en ze konden dat niet anders doen dan aan de zijde van de Sowjet-Unie en haar bondgenoten.

★ ★ ★

In het illegale blad „Trouw” van december 1944 werd uitvoerig op deze brochure ingegaan. Ik citeer daaruit het volgende:

„De tegenstelling gevormd door de constructie van de twee oorlogen is historisch onjuist. Er is voor en na 22 juni 1941 één oorlog. Een

oorlog om de vrijheid, een oorlog om al datgene wat de kommunisten in hun „tactische conclusie” van begin 1942 hebben geformuleerd.

De kommunisten hebben echter niet eerder mee willen doen dan toen zij in die oorlog konden gaan zien een strijd van vooruitgang en socialisme. De vrijheid kunnen we daar gevoegelijk buiten laten. Zij deden mee, toen Rusland in de oorlog betrokken werd. **De kommunisten strijden daarom blijkbaar zeer speciaal voor hun eigen partij-oogmerken.**

Is het niet juist om dat ook maar precies zo te erkennen en geen historisch onjuiste tegenstelling te gebruiken ter rechtvaardiging van hun houding?

We vinden de brochure voor het overige duidelijk en openhartig. Zij laat zien welk een kloof er gaapt tussen de kommunisten en de rest van het Nederlandse volk, dat voor de bevrijding van het Duitse juk strijdt vanaf 10 mei 1940.

Tenslotte deze opmerking: Als de

kommunisten zeggen dat men bij een overval van ons land schijn en wezen van de dingen moet onderscheiden en dus terzijde kan gaan staan, indien het wezen van de overval iemand daartoe aanleiding geeft, **nemen zij daarin principieel precies dezelfde houding aan als de N.S.B.**, die bij monde van Mussert verklaarde de oorlog met gekruiste armen aan te zien.

Een eerlijk kommunist en een eerlijk N.S.B.-er (en die zijn er ook!) staan dan vanuit nationaal gezichtspunt gelijk. Wij achten dit een gevaarlijk, een revolutionair standpunt, dat het gezag der Overheid en onze nationale staatsorde volstrekt ondermijnt.

Het schijnt ons noodzakelijk met het oog op de toekomst van ons vaderland, en met volle eerbiediging van persoonlijkheid en karakter, deze dingen klaar te zien en te zeggen. Want hier komen opvattingen aan het licht, die onaanvaardbaar zijn voor elke Overheid”.

★ ★ ★

Voor iedere objectieve beoordeelaar is het zonder meer duidelijk dat de oorlog die het Hitler-Duitsland de Geallieerden aandeel van Duitse zijde een schandelijke **agressieoorlog** was. En dat Engeland, Frankrijk en niet het minst Nederland hem voerden — moesten, wilden voeren — als een **vrijheidsoorlog**.

Daarin kwam op 22 juni geen verandering.

Neen — die oorlog veranderde op die datum niet.

En de **kommunisten** dan? — Die veranderden ook niet! Die bleven zich van het begin tot het eind van die oorlog, zij het ook op verschillende wijze, inzetten voor wat zij zelf zo formuleerden: „**het bevorderen van eigen zaak en eigen macht**”. Dat wil zeggen de zaak en de macht van het **leninistisch-marxistisch communisme**.

Maar, zal iemand zeggen, werden de Westerse Geallieerden op die 22e juni 1941 dan toch niet bondgenoten van Stalin's Sowjet-Unie? Ja, maar dat geschiedde niet op grond van een „Pact”!

Dat gebeurde „vanzelf” omdat Rusland ook door Hitler werd aangevallen.

En we moeten dat zeggend ook goed voor ogen houden, dat Koningin Wilhelmina op 24 juni voor Radio Oranje verklaarde: Waar de omstandigheden daartoe leiden zullen wij ook „strijden naast de bevolking van de Sowjet-Rusland. Wij zullen dit doen, trouw blijvende aan ons als gevolg van onze beginselen ingenomen standpunt ten aanzien van het bolsjewisme. **Want wij mogen nooit vergeten, dat wij de beginselen en de praktijken van het bolsjewisme volstrekt afwijzen.**”

En Churchill had in zijn radio-rede twee dagen tevoren verklaard: „**Het Nazi-regiem verschilt vrijwel niet van het slechtste dat het communisme voort kan brengen**... Niemand is er een consequenter tegenstander van het communisme geweest dan ik in de afgelopen 25 jaar geweest ben. Ik neem geen enkel woord terug van hetgeen ik toen daarover gezegd heb.”

C. HUIZINGA — HEERENVEEN

Op zoek naar de eenheid van alle christgelovigen

Vindt U het niet wat vreemd, als iemand tegen U zegt, dat U op zoek moet gaan naar de eenheid van allen, die geloven in de Naam van Jezus Christus?

Zoeken is een vermoeiende bezigheid.

Je bent je portefeuille kwijt, je huissleutel, of misschien de genegenheid van je kinderen en je zoekt, hier en daar, bij licht en bij donker. Zal je vinden?

Wat je zoekt, is het er nog wel?

De eenheid van Gods kinderen is, is er, is hier in de bewoonde wereld. U weet dat zeker. U gelooft dat, omdat het U is geopenbaard.

Maar U moet die eenheid ook zoeken. Want U en ik, wij gaan een weg: een weg van geloven naar aanschouwen, van belofte naar vervulling, van nu op deze aarde naar de toekomstige eeuw op de nieuwe aarde. Zo is ons zoeken altijd een zoeken om te vinden.

Wat dat is, zoeken-om-te-vinden, heb ik goed geleerd, toen ik in de jaren 1943 en '44 deel uitmaakte van de landmeetkundige dienst van Rijkswaterstaat in de Noord-Oost-Polder.

Emmeloord, en het wijde land daaromheen, zag er meer dan veertig jaar geleden wel anders uit dan nu.

Geen wegen hier en huizen, maar een onbewoonde vlakte, met bakens en piketten en een houten keet waar je een kop koffie kon krijgen; het land slechts doorsneden met de enkele voorgebaggerde kanalen.

Op de drooggevalle zeebodem was gedurende enige jaren een dichte en wilde vegetatie van zeeasters ontstaan, die onder invloed van kwelwater in de omgeving van de dijken overging in riet.

Een vreemd landschap van grote schoonheid. In de bloeitijd een onafzienbare vlakte in paarse tinten, langs de glooiingen van de kanalen afgezet met een zoom van helgele brem.

U moet zich die zeeasters niet te klein voorstellen; op veel plaatsen werden ze manshoog, net als het riet.

Een tocht er dwars doorheen was erg vermoeiend. Soms kon je je voeten niet zien. Al gaande moest je de grote sterke planten uiteen buigen. Ze waren als een wijkende muur, die zich achter je weer sloot.

In die wildernis stonden piketten. Dat zijn kleine paaltjes, drie, vier decimeter hoog, die als meetpunten dienst doen.

Ze waren door landmeters in de grond geslagen, kort na het droogvalle van de zeebodem, toen er nog geen noemenswaardige begroeiing was en het gebied zich aan het oog voordeed als een eindeloze, kale, zanderige vlakte.

Voor ons, die enkele jaren later kwamen, waren die piketten even zoveel vaste punten, van waaruit wij onze metingen konden verrichten om de toekomstige plaats van wegen en boerderijen, tochten en duikers, te kunnen aangeven.

Dus moesten wij die piketten weer opzoeken. We kenden hun coördinaten, meer niet. We deden dat, door ze opnieuw in te meten, uitgaande van vaste, zichtbare punten langs de oude kust: het gemaal van Taco-

zijk, de kerktorens van Lemmer, Kuinre en Blokzijl en als het helder was, het profiel van Urk.

Op het oog zouden we de piketten nooit gevonden hebben.

Zo'n meting kon zich wel over enkele tientallen kilometers uitstrekken, met op onze weg de asters en het riet, overal waar we de bevaarbare kanalen moesten verlaten.

Als we onze weg over het veld geheel hadden moeten kappen, zouden we niet ver gekomen zijn. Dat hoefden we niet, want we waren zozeer gericht op ons doel, dat we ons er nooit om bekommerden, hoe de planten zich achter ons weer oprichtten, als was er nooit iemand gepasseerd; we lieten ons door die prachtige, maar onwillige begroeiing niet ophouden.

Toch was er een man met een zeis in ons gezelschap.

Als we namelijk het punt gevonden hadden, waar naar onze berekeningen en metingen het gezochte piketje moest staan, begon deze man vanuit dat punt in een cirkel te maaien.

Soms hoefde hij niet in actie te komen. Dan zaten we er tot onze grote vreugde zagezegd bovenop. Maar dikwijls was dat anders. Dan hadden we onnauwkeurig gemeten, of fouten gemaakt en dan groeide onze spanning met het afnemen van de eerste teleurstelling: hoe ver zou hij moeten maaien en hoe lang zou dat duren? Zou onze verwachting na dagen van moeizaam werken worden beschaamd?

Eén ding wisten we zeker: zij die de piketten hadden geplaatst waren betrouwbaar en kenden hun vak. Als we niet vonden, hadden wij gefaald; we zouden dan opnieuw moeten beginnen, vanuit het ons gegeven bestek.

Voor mij is dat alles écht geweest: zoeken-om-te-vinden.

Het zit er allemaal in: de moeite en de vermoeidheid, de schoonheid van de weg en zijn zwaarte, het zich niet laten ophouden en toch soms moeten kappen, de fouten en het falen, de teleurstelling, en de vreugde van het mogen vinden, zien.

Zo is, dacht ik, ook de weg van een mens, die zoekt om de eenheid van Gods kinderen te vinden.

Er is ook verschil.

Als je ziek was, of erg moe, hoefde je bij Rijkswaterstaat niet mee en je kon ook wel eens gewoon vrij krijgen.

Net als in het oude Israël, waar één, die pas getrouwd was, om niet in het leger hoefde te gaan, maar een jaar vrij was om vreugde te brengen aan zijn jonge vrouw.

Als ik denk aan wat wij in de vrijgemaakte kring de laatste jaren beleefd hebben, dan lijkt het mij nu, dat zelfs de zieken moesten gaan, gedreven door broeders van links of broeders van rechts.

Hoe is dat toch zo onder ons geworden? Hoe kwam het, dat de vrede uit ons midden week, terwijl wij dachten de ware eenheid gevonden te hebben en meenden die te zullen blijven vinden?

Ik vrees, dat wij teveel van onszelf hebben verwacht en te weinig van Jahweh, die meetrekt, strijdt en redt.

We hadden onszelf wijsgemaakt, dat we zelf sterk moesten zijn en gaven geen ruimte in onze kring aan hen, die wat bang waren of zonder moed. We dachten, dat we ons dat niet permitteren konden.

Alleen in een levend besef van afhankelijkheid van de HEERE kun je tegen de zwakken en kleinen zeggen, dat ze rustig thuis mogen blijven en tegelijkertijd oproepen die vreesachtigheid achter zich te laten: is het niet Jahweh, die strijdt en redt? (vgl. Deut. 20).

We zijn kinderen van onze tijd.

We willen zelf het werk van onze handen bevestigen.

We kunnen het niet verdragen, dat zich achter ons zou oprichten wat we voor ons hadden weggebogen. Niet binnen onze kring en niet buiten onze kring. We leven permanent in laatste fase.

We worden moe en ziek.

We zijn bijna tot stilstand gekomen.

En dat, terwijl het begin van eenheid zich opnieuw zo prachtig onder ons had geopenbaard.

Ik denk, dat we van onze eenheid een idylle hebben gemaakt.

U weet wel wat dat is, een idylle. Het is het schilderij van de herder en het herderinnetje, mooi, onbedorven, zonder gevaren, zonder ziekte, vredig, dicht bij de natuur.

Zulke herders en herderinnetjes staan er op het schilderij nooit bij als mensen die gered moeten worden, omdat ze ziek en zondig zijn, omdat ze weten dat dit leven is een gestadige dood; ze staan er bij als de gelukkigen, die het gevonden hebben: wat zouden ze nog zoeken? Van wat zouden ze nog gered moeten worden?

Maar zo is het leven van een herder niet. Lees er de geschiedenis van David en van Jezus maar op na.

De scherpe pen van de schrijver Rijnsdorp heeft het voor ons neergeschreven: de idylle eindigt in paniek.

De verwoesting van de eenheid van vrijgemaakte gemeenten draagt alle kenmerken van paniek.

Als de kerk van Christus tucht moet oefenen en van het Heilig Avondmaal moet weren, dan doet zij dat als de zonde openbaar, duidelijk, voldragen is. Wie achter **Christus** gaat ontvangt van Hem het geschenk van de **tijd**.

Maar wij hadden voor elkaar geen tijd meer. Geen tijd, om binnen het kerkverband bezwaard te zijn over synodebesluiten, al was het maar drie jaren. Net zoals het was in de veertiger jaren.

Typerend voor de verhoudingen was, dat de avondmaalsgemeenschap werd geweigerd, omdat we toch wel synodaal zouden worden en omdat het kwaad moest worden weerstaan bij het begin.

Als de idylle uitmondt in paniek wordt de eenheid als onecht openbaar en gaat verloren.

Wij vrijgemaakte buitenverbanders kunnen van onze eenheid **opnieuw** een idylle maken, nu door te zeggen, dat we elkaar nu zoveel christelijke vrijheid gunnen en dat we nu pas echt eenvoudig en ootmoedig geworden zijn. Als het waar zou zijn, van die vrijheid en ootmoed enzo, vanwaar dan de vrees en de pressie in de discussie over een normaal functionerend, doelmatig kerkverband?

Is het vrede, broeders, of wordt het weer paniek?

Zo goed als voor ons en voor iedere kerkelijke gemeenschap, zal ook de eenheid van onze christelijke gereformeerde broeders en zusters trekken van de idylle kunnen gaan aannemen, wanneer die eenheid primair ervaren en gekoesterd zou gaan worden als eenheid in het specifiek christelijk-gereformeerd eigene, de ligging, de kleur, het klimaat, de wijze van bevindelijke prediking en toeëigening van het heil, het weten van kenmerken of wat dan ook. Als ik sommige artikelen lees in „Bewaar het Pand” over onze wederzijdse contacten bekruip me opnieuw de vraag: is het vrede broeders, of wordt het weer paniek? En dat, terwijl een begin van eenheid zich zo prachtig in onze wederzijdse verhouding openbaart.

Het zoeken van de eenheid van alle christgelovigen behoort tot het leven uit de beloften van het Evangelie.

Die eenheid is inhoud van ons geloof.

Het vinden van die eenheid is alleen hierom zeker, omdat de God van het Verbond een trouw Vader is, die zijn Woord houdt en zijn belofte vervult.

De rechtvaardige zal uit het geloof leven. Deze waarheid is absoluut, andere wegen naar eenheid zijn uitgesloten.

De eenheid der christgelovigen is inhoud van het negende artikel van de apostolische geloofsbelijdenis: ik geloof één heilige, algemene, Christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen. En volgens de fijnzinnige formulering van de Heidelbergse Catechismus leren al die twaalf artikelen ons in een hoofdsom, al wat ons in het Evangelie **beloofd** wordt. Beloofd.

Het is niet maar zo, dat je de eenheid van Gods kinderen vindt als een soort toegift, wanneer je de weg van Gods beloften gaat.

Maar zo, dat die eenheid zelf belofte is.

De eenheid der gelovigen is en wordt U en mij beloofd.

Door God, onze Vader, die getrouw is en doet wat Hij belooft.

Omdat God de eenheid belooft, kunnen wij die zoeken.

Omdat Hij zijn belofte vervult, zullen wij haar vinden.

Sommigen zeggen, dat je aan een belofte niet veel hebt.

Ze redeneren, dat iets, dat je beloofd wordt, juist aan je leven ontbreekt, omdat je het niet hebt. Als je het hebt, hoeft het immers niet meer beloofd te worden. Ze denken, dat een belofte de dingen maar opschuift naar een verwijderde toekomst.

Wat beloofd wordt, zeggen ze, is niet aanwezig, hier en nu.

Als het waar zou zijn, dat ik aan een belofte niets heb, omdat die belofte geen werkelijkheid zou zijn, dan wordt ik gedwongen mijn troost te vinden in wat ik om mij heen zie en in mijzelf vindt.

Dat is verschrikkelijk. Kijk maar om U heen. Als landmeters in de polder keken wij naar het profiel van Urk. Doet U dat, zonder aan Uzelf voorbij te zien, nu ook maar. U ziet kerken en nog eens kerken. Allemaal gereformeerde kerken, synodaal of vrijgemaakt of gewoon christelijk, binnen het verband, buiten het verband, gereformeerd of reformerend. En het blijkt niet mogelijk eenvoudig samen te komen rondom het éne Woord en samen te breken het éne brood en te drinken de éne wijn.

Ik zie daar niet op neer. Urk, dat zijn wijzelf.

Als ik getroost moet worden uit wat ik zie, uit wat aanwezig is, dan

wordt het van tweeën één: óf ik maak van die werkelijkheid een idylle en vindt mijn troost in wat geen bestand heeft en de werkelijkheid niet is, óf ik verlies de troost in een gebrokenheid, waar ikzelf onder breek.

De vrijmaking van de veertiger jaren was ongetwijfeld hierin reformatisch, dat zij leerde: wij moeten terug naar het Woord, we zijn kinderen van het Verbond, we moeten weer gaan leven uit de belofte.

Het is een wortelzonde van Gods volk geweest, de eeuwen door, dat het Gods nabijheid anders wilde hebben dan door het Woord.

Gods volk heeft, net als de heidenen, altijd tastbare beelden willen maken, om daaruit getroost te worden.

Wie leeft bij een idylle van kerkelijke eenheid pleegt tenslotte afgoderij en beeldendienst.

Beeldendienst is ook altijd denkbeeldendienst.

De meest geraffineerde beeldendienst is die, welke Gods eigen gaven daartoe misbruikt. Des Heren tempel zijn wij — en is de gemeente geen gave van God? Zweren bij jezelf, of bij het goud van de tempel of bij de offeranden op het altaar. Dan wordt zelfs de ark van het verbond meegesleurd naar het slagveld en dan komt er een tijd, dat een Hizkia samen met heidense afgodsbeelden ook de koperen slang moet verbrijzelen, die God zelf als een teken van het verbond eenmaal geschonken had.

Die geschiedenis met de koperen slang is verbijsterend en leerzaam. God gebied **Mozes** de slang te maken, Hij gebiedt **Hizkia** de slang te **verbrijzelen**.

Bij Mozes zegt God: ieder, die daarnaar ziet zal leven.

Bij Hizkia was het: ieder, die daarnaar ziet zal sterven.

Wat is er gebeurd? Is God veranderd? Is de slang, dat koperen ding veranderd? Nee, maar de mensen zijn veranderd. Zij kijken naar de slang met een ander hart, met andere ogen.

In de woestijn waren ze in nood, afhankelijk, ze grepen als het ware naar de slang, zoals een zieke vrouw eens greep naar de zoom van Jezus' kleed. Maar tijdens Hizkia hadden ze de slang in hun greep.

In de woestijn waren ze afhankelijk van een teken van het verbond, van Gods belofte. Tijdens Hizkia hadden ze de slang tot hun God gemaakt. Geusurpeerd, met geweld en wederrechtelijk zich toeëigend. Wij kunnen kennelijk de tekenen van het verbond eigenmachtig aanwenden tot onze ondergang.

Wij kunnen het brood en de wijn — en weet U sprekender tekenen van de belofte van eenheid van Gods kinderen? — eten en drinken tot ons eigen oordeel. Dan scheurt het kleed.

Zelfs kunnen wij doen, alsof wij Jezus zelf in onze greep hebben.

Wij kunnen Hem overweldigen, in plaats van Hij ons.

Dan is Hij niet onze koning, maar dan zeggen wij met het oude bondsvolk: komt, **laten wij** deze koning over ons **maken**.

U hoort Paulus wel zeggen: ik jaag er naar, of ik het grijpen mocht, maar nooit: ik jaag er naar, totdat ik het in mijn greep heb.

Onze volstreekte afhankelijkheid van de Here is het scharnier waarom het leven uit de belofte draait.

En wij moeten ons nu maar afvragen, of wij met betrekking tot de eenheid der gelovigen tot hiertoe geleefd hebben uit het geloof in de belofte van eenheid, of uit de zelfbevestiging van het werk van onze handen.

Als het waar is, dat wij zouden moeten zeggen: wij zien bij de gebrokenheid en verscheurdheid van de kerk geen eenheid meer, dan erkennen wij, dat we niet hebben geloofd. Want God is getrouw, hij doet wat hij beloofd heeft.

(wordt vervolgd)

Ingezonden

„Böse Juristen, schlechte Christen”?

In het dagblad Trouw van donderdag 12 februari jl. trof ik onder de titel „ongewone taal in kerkorde van buitenverbanders” een artikel aan, dat handelde over de landelijke vergadering in Kampen, welke is gehouden op zaterdag 7 februari. De schrijver van het artikel schetst in het kort het ontstaan van de gereformeerde kerken vrijgemaakt buiten het verband en gaat vervolgens in op de twee visies welke er binnen deze kerken zijn ten aanzien van de vormgeving van het kerkverband. Aan de orde komt ook de positie van de commissie functionering kerkverband ten opzichte van de twee stromingen die er naar zijn zeggen momenteel zijn: aan de ene kant de mensen, die zeggen

¹⁾ Lag al enige tijd op onze tafel. (red.)

dat ze met de opzet van de Dordtse kerkorde nog wel uit de voeten kunnen en aan de andere kant zij, die zeggen zo weinig mogelijk te willen regelen en het kerkverband meer ideëel dan juridisch willen benaderen. Vervolgens wordt de voorzitter van de commissie, ds J. C. Janse uit Zaandam aangehaald, die zegt: „In het verleden is er te vaak koud-juridisch met de kerkorde omgesprongen. Als het zo moet, kun je net zo goed een stel juristen bij elkaar zetten om een uitstekende regeling te ontwerpen. Wij streven naar een reformatische manier van omgaan met elkaar, tot in de verwoording van de kerkorde. Wij zijn vastbesloten, elkaar vast te houden in de hoop, dat er zo wat nieuws groeit”. Een artikel, dat dit laatste tot uitdrukking wil brengen is artikel 31 van het concept-akkoord, waar staat: „De kerken, die van Christus zijn, werken eendrachtig samen. Zij wekken elkaar op het Woord van God te bewaren en te blijven bij de leer van de kerk naar de formulieren van enigheid; zij helpen

en dienen elkaar en behartigen de zaken, die zij gemeenschappelijk hebben. Zij mogen daarbij niet over elkaar heersen, maar zullen geduld met elkaar hebben en samen de tijd van God verwachten, waarin Hij de weg duidelijk zal maken".

Volgens het commentaar in Trouw waren er tijdens de vergadering mensen, die zeiden, dat dit eigenlijk helemaal geen kerkorde-taal is. Zelfs waren er, die in de laatste woorden „verkeerde mystiek proefden".

Na deze vrij lange inleiding wil ik, zonder inhoudelijk op het concept-akkoord in te gaan, graag enkele kanttekeningen plaatsen bij wat men zou kunnen noemen de „procedure-kwestie".

1. Bij een deel van de buitenverbanders blijkt de vrees te bestaan, dat een strak gereguleerde opbouw van het kerkverband in de toekomst wel eens soortgelijke conflictsituaties op zou kunnen leveren als in de jaren 1942-1944 en 1966 en volgende jaren. Een vraag die ogenblikkelijk boven komt is deze, of dergelijke conflictsituaties niet zouden zijn ontstaan, of zich in geringere mate zouden hebben voorgedaan, bij afwezigheid van een strakke reglementering. Het is onmogelijk hier een uitspraak over te doen. Wel moet me van het hart dat het blijkbaar mogelijk is, indien ik om me heen kijk naar andere kerkverbanden, om heel lang binnen één bepaald kerkverband bijeen te blijven hoewel er bijzonder grote controversen bestaan. Kennelijk spelen ook andere factoren en rol, bijvoorbeeld de wil om bij elkaar te blijven.

2. Indien we nu bevreesd zijn voor de toekomst en denken dat een strenge kerkorde ons weer voor grote problemen zal stellen, houden we naar mijn mening over de mogelijkheden om ook bij een uitermate zwak-juridisch akkoord van kerkelijk samenleven, uit elkaar gedreven te worden en van elkaar te vervreemden.

3. Stel dat er, om wat voor kwestie dan ook, ernstige meningsverschillen zijn. Naar mijn mening zal het dan ook met een ideële kerkorde in de hand, mogelijk zijn om broeders aan te klagen. Dit zou dan ironisch genoeg bijvoorbeeld kunnen op grond van het nieuwe artikel 31. Immers, wat is „elkaar dienen", wat is „blijven bij de leer van de kerk naar de formulieren van enigheid"? Dit kunnen in de praktijk uitdrukkingen blijken te zijn, die door twee kerken heel verschillend worden geïnterpreteerd.

4. Indien men werkelijk op weg wil naar meer samenwerking tussen de kerken en daartoe een verband wil oprichten waardoor het meer mogelijk wordt elkaar tot een hand en een voet te zijn, is een zekere orde en reglementering (mede) noodzakelijk. Evenals bij zovele andere gedragsregels, treden veel van de bepalingen uit de kerkorde in werking indien er iets „mis" is. Op dat moment dient er naar Gods Woord in een bepaalde geest gehandeld te worden.

5. Wanneer men eendrachtig nu al van mening is, dat er in die geest moet worden gehandeld, neemt dat niet weg dat de regle-

mentering zelf juridisch moet zijn. Men moet bijvoorbeeld kunnen weten hoe men moet handelen, tot wie men zich kan richten en wat de beroepsmogelijkheden en gevolgen van het ingestelde beroep zijn. Op dat moment heeft niemand iets aan een zwakke formulering en kan deze zelfs funest zijn.

6. Licht het niet voor de hand om de kerkorde, welke krachtens haar aard vooral juridisch is, dit karakter te laten behouden. In het verlengde daarvan kan bekeken worden of een commissie, samengesteld uit vertegenwoordigers vanuit de kerken (waaronder juristen), een kerkorde kan opstellen. Voor de uitvoering van haar taak is een dergelijke commissie geheel afhankelijk van de duidelijke opdracht welke meegekregen wordt van het convent. Alsdan behoeft men mijns inziens niet bij voorbaat bang te zijn voor „juristerij".

7. Wanneer leden van onze kerken in hun burgerlijk leven een principiële kwestie willen uitlechten, zoeken ze een advocaat. Wordt een werknemer bijvoorbeeld ontslagen door zijn werkgever omdat het de eerste verboden wordt vloekende collega's te wijzen op het overtreden van Gods verboden en deze werknemer hieraan geen gevolg wil geven, dan zoekt deze werkgever een advocaat die hem kan aanvoelen in zijn principiële stellingname. Na goed overleg tussen werknemer en advocaat wordt een begin gemaakt met de procedure, waarbij de raadsman de grieven van de werknemer met behulp van de juridische vaktaal verwoordt. Uiteraard zijn er grote verschillen tussen deze situatie en de gang van zaken met betrekking tot de toepassing van de kerkorde. De overeenkomst tussen beide is echter wel, dat indien men hoe dan ook zijn recht wil zoeken, men een duidelijke juridische richtwijzer nodig heeft. In die situaties heeft men behoefte aan niet-mis-te-verstane formuleringen. Ik zeg niet dat alleen de juridische vakman uitkomst kan bieden, maar waarom zou men niet gebruik maken van vaardigheden, die iemand tijdens zijn studie en in zijn werkkring zich eigen gemaakt heeft?

Mr. A. L. Bennen, Leeuwarden

Kerknieuws

Haarlem — Uit het Kort Verslag van de regio Haarlem, gehouden op 26 februari 1976:

Hierna volgt de behandeling van de ingekomen stukken:

1. De brieven van respectievelijk br W. in 't Hout, waarin hij preekconsent aanvraagt, en de kerkeraad van Beverwijk, met de ondersteuning van dit verzoek. Na een uitvoerige discussie besluit de vergadering dat zij, gelet op al de gegevens, in dit incidentele geval, voor br W. in 't Hout de mogelijkheid moet scheppen het preekconsent te verkrijgen. Op de eerstvolgende regiovergadering, die

wordt vastgesteld op 1 april, zal br W. in 't Hout een preekvoorstel houden, waarop bespreking daarvan en een onderzoek zal volgen.

2. Brief van de kerkeraad van Heemstede waarin hij de mening van de regiovergadering vraagt over het zingen in de liturgie van een selectie uit het Liedboek. De algemene teneur in de vergadering is behoudend en Heemstede wordt aangeraaden voorzichtig te zijn.

Vervolgens wordt een eventuele aansluiting van de regio Haarlem bij de classis Amsterdam besproken. Besloten wordt dat de classis Amsterdam uitgenodigd zal worden voor een bespreking van de mogelijkheid van één regio.

De vergadering van afgevaardigden van kerken in de regio Haarlem heeft aan br W. in 't Hout op 1 april 1976 preekconsent verleend tot 1 april '77. Br in 't Hout is pastoraal medewerker in de gemeente te Beverwijk. Zijn adres is: Dinkelstraat 49, Beverwijk, tel. 02510-34302.

Laag-Zuthem — In het Mededelingenblad van de vrijgemaakte gereformeerde kerk te Laag-Zuthem (Langeslag) lezen we het volgende: **Samenspreking met Deventer**. Maandagavond 1 maart vond in de bestuurskamer van de school de reeds lang voorgenomen samenspreking met de kerkeraad van Deventer's zustergemeente plaats. Deze stond ditmaal onder leiding van onze kerkeraad. Bij de bespreking werd het wel duidelijk dat de kerkeraad van de

gemeente te Deventer op het standpunt staat dat hij alleen dan samen een predikant kan beroepen met de gemeente te Langeslag, wanneer ook de gemeente te Langeslag zich z.g. „aansluit" bij de classis en zich met haar onder een landelijk aangenomen kerkorde stelt. We hebben, dacht ik, wederzijds in broederlijke geest, getracht deze zaak van de verschillende kanten te belichten. De winst was voor ons dat er meer duidelijkheid kwam in het standpunt van Deventer. De broeders in Deventer zullen het oordeel van onze kerkeraad afwachten en hopen te zijner tijd de kerkeraad van Langeslag uit te nodigen.

Predikantenkonferentie — Ter herinnering: Op donderdag 29 april wordt de jaarlijkse predikantenkonferentie gehouden in de Jeruzalemkerk te Utrecht. Aanvang 10.30 uur. Prof. dr J. P. Versteeg spreekt over: „Pneumatologie en Anthropologie".

Zuid-Limburg — Voor vakantieangers het volgende. De kerkdiensten van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Maastricht worden iedere zondag gehouden om 9.30 en 17.00 uur in de z.g. Waalse Kerk aan de Sint Pieterstraat. Het kerkgebouw bevindt zich ten Z.O. van het Vrijthof, welk plein men bereikt door de borden „Centrum" en „Vrijthof" te volgen. Vandaar volgt men het bord „Heerlen": Bredestraat, Eerste straat rechtsaf: Hondstraat; 200 meter verder staat de kerk.

Opgenomen tot zijn Heer en Heiland, mijn lieve man, onze lieve vader en grootvader

PIETER DE VRIES

op de leeftijd van 64 jaar.

„Want wij weten, dat, indien de aardse tent, waarin wij wonen, wordt afgebroken, wij een gebouw van God hebben, in de hemelen, niet met handen gemaakt, een eeuwig huis." 2 Cor. 5:1.

Emmeloord: J. DE VRIES-GEERTSEMA
Best: GREET en HANS
Aalsmeer: PAUL en LIESBETH
Groningen: ALMA
Staphorst: ELTE en WILLY en kleinkinderen

Emmeloord, 7 april 1976

Coeshoek 4

De begrafenis heeft plaatsgevonden zaterdag 10 april te Emmeloord.

Heden behaagde het de Heere na een langdurig geduldig gedragen lijden tot zich te nemen, mijn lieve vrouw, onze lieve zuster, schoonzuster en tante

Adriana Bos-de Ridder

op de leeftijd van 61 jaar.

„Uwe vrucht is uit Mij gevonden"
Hosea 14:9b

Uit aller naam:
P. M. Bos

Leerdam, 7 april 1976
Loosdorp 28

De begrafenis heeft plaatsgevonden op maandag 12 april op de algemene begraafplaats te Leerdam.

PLAATS

**UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD !**

Wees getrouwd tot de dood, en ik zal u geven de Kroon des Levens.
(Openb. 2:10b)

De Heere heeft plotseling uit ons midden weggenomen onze trouwe presidente

mevrouw A. Bos-de Ridder

Wij gedenken met dankbaarheid de wijze waarop zij met grote toewijding gedurende de vele jaren het zendingswerk (Barmhartigheidswerk in Zuid-Afrika) heeft mogen dienen.

Commissie B.I.Z.A.

Leerdam, 7 april 1976

Wij zoeken langs deze weg voor onze vriendin

EEN LEVENSPARTNER.

Zij is 38 jaar oud en heeft een hogere beroepsopleiding gevolgd.

Brieven onder nr. 164 bureau „Opbouw" Nooitgedacht 3, Zeist.